

İŞ GÜVENLİĞİ VE ÖNEMİ

Ar. Gr. Füsun ALTAN TEKİN*

1. İŞ GÜVENLİĞİ KAVRAMI

1.1. İş Güvenliği Kavramı

Sanayileşme insanlara sağladığı yararlar yanında bir takım sakıncaları da beraberinde getirmiştir. Çalışanların sağlığı ve güvenliği, işyerindeki koşullara bağlı olarak olumsuz bir biçimde etkilenmiştir. Çalışma yaşamında işgücünün kaçınamayacağı risklerle karşı karşıya kalmasına neden olmuştur.

18. yüzyılda İngiltere’de başlayan sanayi devrimi, 19. yüzyılda bilimsel gelişmelerin ışığında hız kazanarak devam etmiştir. Sanayileşme sürecinde teknolojik gelişmelerle birlikte üretim yöntemleri daha karmaşık bir hal almıştır.

«Sanayi alanına giren yeni ve sayıları her geçen gün hızla artan kimyasal maddeler,, yeni enerji kaynakları, radyoiyonizan maddeler, nükleer gücün endüstriye uygulanması, diğer taraftan işlemlerde meydana gelen değişiklikler, proseslerin mekanizasyondan otomasyona doğru bir seyir izlemesi, insan ve makina gücünün yerini elektrik ve elektroniğin alması, kontrol metodları arasına radyo-aktivite ve radyoizotopların girmesi, endüstriye giren her yeni

(*) Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğretim elemanı

maddenin birçok problemi de beraberinde getirmesine neden olmuştur» (1).

Yaratıcı ve tamamlayıcı işgücünün yerini makina kullanımına bırakmasıyla, çalışanların iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı korunması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Çalışanın sağlıklı bir çalışma ortamı içinde işini yapabmesinin sosyal güvenliğin önemli bir parçası olduğu düşünceyle, iş güvenliği zaman içinde uzmanlık gerektiren bir alan haline gelmiştir.

«İş güvenliği, işyerlerindeki çalışma koşullarının sağlık ve güvenlik içinde olmasını temin ve sonucunda iş kazaları ile meslek hastalıklarını azaltan bir bilimdir» (2).

İş güvenliğinin sağlanmasında en önemli unsur insandır. «İş güvenliği tekniği öncelikle insanı korumayı amaçlar. Ancak, işyerlerindeki diğer girdilerin (makinalar, hammadde, bina ve tesisat) bozulmasının, zarar görmesinin önlenmesi de iş güvenliğinin yöneldeği diğer alanlardır» (3). Planlı bir kalkınma için kaynakların verimli bir biçimde kullanılması gerekmektedir. Oysa çalışma yaşamında karşılaşılan meslek hastalıkları ve iş kazaları verimliliği azaltarak ekonomik gelişme sürecini kesintiye uğratar. İş güvenliğinin sağlanması verimliliği arttırıcı ve maliyetleri düşürücü etkileriyle ekonominin etkenliğini yükseltir.

«İş güvenliğini bozan iki faktör vardır. Bunlardan biri «emniyetsiz durum» diğeri de «emniyetsiz hareket»dir. Emniyetsiz durumların büyük kısmı ile emniyetsiz hareketlerin tamamı insan unsuru tarafından yaratılmaktadır» (4). Emniyetsiz durumların ve emniyetsiz hareketlerin ortadan kaldırılması iş güvenliğinin sağlanmasında önemli adımların atılmasını getirecektir.

1.2. İş Güvenliği Sorumluları

Çalışma yaşamında iş güvenliğinin sağlanmasında işçi-işveren ve devlet birbirinden etkilenen ve birbirini etkileyen bir bütündür.

- (1) Fütühat Baysal, «Sanayileşmede İşçi Sağlığı Ve İş Güvenliğinin Önemi», 2. Türkiye İktisat Kongresi III, Sosyal Gelişme ve İstihdam Komisyonu Tebliğleri, 2-7 Kasım, 1931, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın No: 1987, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1931, s. 515.
- (2) Cürdal Kulaahçıoğlu, İş Güvenliği, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Basım Ünitesi, İzmir, 1984, s. 1.
- (3) Ayşe Akkök, İş Kazalarının Maliyeti Ve İş Güvenliği, MPM Yayınları: 204, Ankara, 1977, s. 10.
- (4) Önder Akyüz, «İş Kazalarının Önlenmesi Konusunda İşveren Görüşleri», İş Kazalarını Önleme Semineri, MPM Yayınları: 261, Ankara, 1982, s. 194-195.

Her birim kendine düşen görevi eksiksiz yerine getirerek koordinasyonu bozmamalıdır.

«İş güvenliğinin sağlanması sorunu öncelikle devleti ilgilendirir. Devlet, iş kazaları ve meslek hastalıklarını önlemek amacıyla iş güvenliği mevzuatını oluşturmak, bu mevzuatın uygulanmasını denetlemek, gerekli durumlarda da yaptırım uygulamak yetkisine sahiptir» (5). Ülkemizde işçi sağlığı ve iş güvenliği faaliyetlerini, planlamak, denetlemek ve yürütmek Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın görevidir. İş denetimi ödevini devlet adına Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu yapar.

«İşverenler devlet karşısında iş güvenliği önlemlerini almakla yükümlüdürler. İş güvenliği kurallarına uymayan işverenlerin idari yönden sorumlu tutulmaları mümkün olduğu gibi cezai sorumlulukları da söz konusu olabilir» (6).

İş Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü madde 2'ye göre: «Her işveren, işyerinde işçilerin sağlığını ve iş güvenliğini sağlamak için, bu tüzükte belirtilen şartları yerine getirmek, araçları noksansız bulundurmak, gerekli olanı yapmakla yükümlüdür.

İşçiler de bu yoldaki usul ve şartlara uymak zorundadırlar» (7).

Madde 3'e göre de «İşveren işçilere yapmakta oldukları işlerinde uymaları gerekli sağlık ve güvenlik tedbirlerini öğretmek ve iş değiştirecek işçilere yenisinin gerektirdiği bilgileri vermek zorundadır.» (8)

Ayrıca tüzüğün 4. maddesine göre de: «İşverenin işyerinde teknik ilerlemelerin getirdiği daha uygun sağlık şartlarını sağlaması; kullanılan makinalarla alet ve edavatın herhangi bir şekilde tehlike gösterenleri veya hammaddelerden zehirli ve zararlı olanları, yapılan işin özelliğine ve fennin gereklerine göre bu tehlike ve zararları azaltan alet ve edavatla değiştirmesi iş kazalarını önlemek üzere iş yerinde alınması ve bulundurulması gerekli tedbir ve araçları ve alınacak diğer iş güvenliği tedbirlerini devamlı surette izlemesi esastır.» (9)

(5) Sarper Süzek, İş Güvenliği Hukuku, Savaş Yayınları, Ankara, 1985, s. 3.

(6) a.g.e., s. 4.

(7) Bahri Topçu, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Mevzuatı, Şeker-İş Yayınları No: 58, Ankara, 1988, s. 43.

(8) a.g.e., s. 43.

(9) a.g.e., s. 43-44.

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü, Bakım ve Onarım İşlerinde Alınacak Güvenlik Tedbirlerinin 499. maddesinde yer alan hükmünde «İşyerinde çalışanlar, bina veya bina kısmında, inşaatta, makinada, tesisatta, alette ve edavatta göreceği noksan veya tehlikeli durumu, amirine veya bakım ve onarım işleriyle görevli olanlara hemen bildirecek ve işveren de bu kusurları en kısa zamanda ve uygun şekilde giderecektir» (10) denilerek işçilere görecekları tehlikeli durumu ilgililere duyurma görevi vermiştir.

İşveren gerekeni yapacak tüzüğü uygulayacak, işçiler de usullere uyacaklardır. Genel yaklaşım olarak işçi ve işverenin ortak çaba ve girişimleri esas alınmıştır.

2. İŞ GÜVENLİĞİNİN ÖNEMİ VE YARARI

2.1. İşveren Açısından Önemi ve Yararı

Verimliliğin arttırılması ekonomik ve toplumsal ilerlemenin bir göstergesi olduğu kadar işyeri düzeyinde de üretim etkinliği sağlayacaktır. İş güvenliği önlemleri çalışma koşullarını iyileştirerek verimlilik artışına yol açmaktadır.

«Bir işletmede verimliliği arttırmaya yönelik çabaların iş güvenliğini sağlamaya yönelik çabalara benzer olduğu, bu yolla kullanılacak yöntemlerin de aynı olacağı Amerikalı araştırmacı H.W. Heinrich tarafından ortaya atılmış bir aksiyondur. Araştırmaya göre: Kazalardan korunma yöntemleriyle üretim hatalarını kontrol altına alma yöntemleri benzerdir. Gerçekten de, ürünün kalitesini bozan ya da üretim miktarını düşüren uygunsuz davranışlar, uygunsuz mekanik ve fizik ortam koşulları, aynı zamanda iş güvenliğini de tehlikeye düşürecektir. İş güvenliğini sağlamaya yönelik yöntemler ise, örneğin ürün kalitesini yükseltme amaçlı yöntemlerle benzer olacaktır.» (11)

«Yapılan araştırmalar iş güvenliği ve işgücü verimliliği arasındaki karşılıklı etkileşim ve bağımlılığı ortaya koymuştur. Verimliliği artırma çabaları ile iş güvenliğinin elele gittiği konusundaki inanış giderek yaygınlaşmaktadır. Başka bir deyişle iş kazalarının

(10) a.g.e., s. 182.

(11) Ayşo Akkök, a.g.e., s. 17-18.

önlenmesi ikincil ya da yan bir etki olarak işyerinde verimlilik ve üretim artışına yol açmaktadır.» (12)

Çalışma ortamının iyileştirilerek iş güvenliğinin sağlanması, işin akışını durduran insan, makina, malzeme, ürün ve zaman kaybına neden olan koşulların ortadan kalkmasını ya da minimize edilmesini getirecektir, yüksek verimlilik ve etkinlik sağlayacaktır. İş güvenliğine yönelik çabalar aynı zamanda maliyetlerin düşmesini ve ürün düzeyinde artışı da beraberinde getirecektir. Güvenlik önlemlerinin alınması bir noktaya kadar işletmeye bir maliyet yükleyecektir. Ancak işletmedeki çalışma koşullarının iyileştirilmesi iş kazalarını ve meslek hastalıklarını azaltarak genelde maliyetlerin düşmesine ve ürün artışlarıyla birlikte verimliliğin artmasına, üretimde etkenliğin sağlanmasına neden olacaktır. Böylece yapılan güvenlik harcamaları kendinden çok daha fazla verimlilik artışına neden olacaktır. İş güvenliği feda edilerek kısa bir dönem için verimlilik artışı sağlanabilir. Ancak uzun dönemde etken bir üretim gerçekleştirmek mümkün olmayacaktır.

Güvenlik önlemlerinin alınmasıyla işverenin sağlayacağı kazançlardan bir diğeri de işyerlerindeki araç ve gereçlerin bu önlemler yoluyla korunmasıdır. Sanayi üretimindeki makinelerin pahalı yatırımlar olduğu düşünüldüğünde, bunların güvenlik kurallarına uygun koruyucu parçalarla donatılması hasara uğrama olasılıklarını azaltacaktır. Kaza olduktan sonra işin yeniden eski rayına oturması zaman alır ve üretim aksar. Bu arada kazaya uğrayan aletlerin onarım giderleri ortaya çıkar. Yöneticiler kaza ve sonuçlarıyla ilgilenirken, zaman kaybederek yapması gereken işleri bırakırlar.

Güvenlik önlemleri sayesinde işveren vasıflı işgücünü de elinde tutabilecek, vasıflı işgücü arzının az olduğu bir ortamda üretim biçimine uyum sağlamış işgücünü, kazalar nedeniyle kaybetmeyecektir. İş güvenliği olan bir firmada çalışmak işyerine duyulan güveni artıracak, firmanın şöhretini olumlu yönde etkileyecektir. Bu da rekabet koşullarını firma lehine çevirecektir.

2.2. İşçi Açısından Önemi ve Yararı

Güvenlik önlemleri alınmış bir işyeri ortamında çalışmak her şeyden önce işçinin moral yönünden güvenli ve sağlıklı olmasını

(12) Cezmi Aksoy, «İş Kazaları: Tanımı, Önemi, Nedenleri», İş Kazalarını Önleme Semineri, MPM Yayınları: 261, Ankara, 1982, s. 20.

getirecektir. İşçi üretim sürecine uyum sağlayacak, işgücünü verimli bir biçimde kullanacaktır. İşçinin moralinin bozulması yaptığı işin kalitesini düşürür, baskı, gerilim, kötü çalışma koşulları işin yavaşlamasına neden olur.

İş kazaları ya da meslek hastalıkları nedeniyle işçinin geçici ya da sürekli olarak iş göremez duruma düşmesi üretim süreci sonunda kazandığı gelirden yoksun kalmasını getirecektir. Yapılacak ödemeler ise işgücünün geri gelmesini sağlayamayacaktır. Sürekli iş göremez duruma düştüğünde eski sağlığını kaybetmiş olarak ve önceki kapasitesinin altında daha az gelir getiren bir işte çalışmak zorunda kalacaktır. İşçi ve bakmakla yükümlü olduğu ailesi, ekonomik sıkıntılara girecek, işçi belki de eski sağlığına bir daha kavuşamayacak olmanın moral çöküntüsünü ömür boyu taşıyacaktır. Kazaların ölümle sonuçlanması ise işçinin ve ailesinin karşılaşılabileceği en büyük tehlikedir.

2.3. Ekonomi Açısından Önemi ve Yararı

İş güvenliğinin sağlandığı koşullarda üretim faktörleri emek ve sermaye etkin bir biçimde kullanılacaktır. Güvenlik önlemlerinin uygulanmasıyla firma düzeyinde verimlilik artışı sağlanması ulusal düzeyde de verimlilik artışlarını getirerek etkin bir kaynak dağılımı sağlayacaktır. İş kazaları ve meslek hastalıkları sonucunda zarar gören işgücü, araç-gereç, hammadde ve kaybedilen zaman ulusal kaynakların yok olmasını ya da etkin bir biçimde kullanılmasını getirecektir. Bu kaynaklar verimli alanlarda kullanılabilirken, etkin bir biçimde yararlanılamaması kalkınma sürecini ke-sintiye uğratacaktır.

Ülke kaynaklarının bir bölümünün güvenlik önlemlerine harcanması ulusal boyutta verimli bir alana yapılmış yatırım biçimine dönüşerek ulusal refahın artmasına katkıda bulunacaktır. Kaynakların güvenlik önlemlerine yönelmediği koşullarda oluşacak iş kazaları ve meslek hastalıkları sonrasında yapılacak ödemeler verimli bir yatırım yerine sosyal yardım ödemeleri olacaktır.

3. İŞ KAZALARI VE MESLEK HASTALIKLARI

İşyeri ortamından kaynaklanan işçi sağlığının bozulması olayına bir bütün olarak bakmalıyız. Sağlık zararının bir meslek hastalığından mı, yoksa bir iş kazasından mı olduğu ayırımı ikinci planda kalmalıdır. Gerçekte işyeri ortamından kaynaklanan bir

sağlık bozulmasının kimi zaman bir iş kazası mı yoksa bir meslek hastalığından mı kaynaklandığını belirlemek zordur ve tartışmaya açıktır. Birbirlerinin nedeni ya da sonucu olabilirler.

3.1. İş kazaları

«İşçinin işverenin otoritesi altında bulunduğu bir zamanda hasıl olup, işçi ve işverenin iradesi dışında meydana gelen her kaza iş kazasıdır.

İş Kanunu, iş kazasını aşağıdaki şekilde tanımlamış ve sınırlandırmıştır. İş kazası, aşağıdaki durumlardan birinde meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedence veya ruhça arızaya uğratan olaydır. Olayın iş kazası olması için;

- a) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada,
- b) Sigortalının işveren tarafından başka bir yere görev ile gönderilmesi yüzünden, asıl işini yapmaksızın geçen zamanda,
- c) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş dolayısıyla,
- d) Emzikli kadın sigortalının, çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,
- e) Sigortalının, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere toplu olarak götürülüp getirilmesi sırasında olması gerekmektedir.» (13)

Ülkemizde iş kazalarına ilişkin tek kaynak olan SSK istatistiklerine baktığımızda 1988 yılı itibariyle 171.769 iş kazası olmuş ve bu kazalarda 1.163 işçi yaşamını yitirmiş, 2.170 işçi de sürekli iş göremez duruma düşmüştür. İş kazaları sonucu yitirilen işgünü sayısı 1988'de 22.690.129 olup, iş kazaları sonucu işçilerin yaşamlarını yitirmeleri, sakat kalmaları ve diğer olumsuz koşullara itilmeleri yanısıra kaybolan işgünü maliyetler açısından da önemli bir rakamdır. Geçici iş göremezlik nedeniyle kayıp işgünü rakamı 1988'de 2.692.129 olurken, bu rakam ölüm ve sürekli iş görememezlik ile 22.6 milyondur (Tablo 1).

Diğer ülkeler ile kıyaslandığında SSK verilerine göre iş kazaları nedeni ile ölüm oranının diğer ülkelerden oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Dünyada iş kazalarının en yüksek olduğu bi-

(13) Gürdal Külahçıoğlu, a.g.e., s. 38.

TABLO 1
İŞ KAZALARI

	Sigortalı işçi sayısı	İş kazaları olgu sayısı	Kaza oranı	Geçici İş Göremez kayıp işgünleri	Sürekli iş göremezler	Ölüm	İş kazaları sonucu* yitirilen işgünü
1975	1,823,338	182,601	100.1	5,098,048	2,560	855	25,588,048
1976	2,017,875	196,341	97.3	2,787,219	2,659	947	24,423,219
1977	2,191,251	199,961	91.3	3,204,068	3,123	1,135	28,752,068
1978	2,206,056	193,998	87.9	3,091,218	2,841	975	25,987,218
1979	2,152,411	186,089	86.5	2,687,755	2,653	1,050	24,905,755
1980	2,204,807	159,600	72.4	2,369,182	2,406	1,014	22,889,182
1981	2,228,439	165,101	74.1	2,331,488	2,300	938	21,759,485
1982	2,264,788	147,118	65.0	2,148,944	1,881	831	18,420,944
1983	2,327,245	145,296	62.4	2,270,888	2,592	1,070	24,242,888
1984	2,439,016	152,650	62.6	2,380,420	2,453	884	22,408,420
1985	2,607,865	148,027	56.8	2,267,439	2,549	877	22,832,439
1986	2,815,230	150,821	53.6	2,336,057	2,282	1,108	22,706,057
1987	2,878,925	158,836	55.2	2,521,478	2,483	838	22,447,478
1988	3,140,071	171,769	54.7	2,692,129	2,170	1,163	22,690,129

Kaynak: Petrol-İş, Petrol-İş: 89, sayfa: 306.

* İş kazaları sonucu yitirilen işgünü sayısı geçici, daimi ve ölümler içindir.

linen Güney Kore'de dahi her bir işçiye göre iş kazaları nedeni ile ölüm riski 0.330 olurken, Türkiye'de çok daha yüksek 0.470'dır. Diğer gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin tümünde de iş kazaları nedeni ile ölüm oranı Türkiye'den çok daha aşağıdadır (Tablo 2).

TABLO 2
TÜRKİYE VE DİĞER ÜLKELERDE HER BİN İŞÇİYE
İŞ KAZALARI NEDENİYLE ÖLÜM RİSKİ

	1000 işçinin karşılaştığı ölüm riski
Zimbabve (1986, a)	0.281
Mısır (1987, b)	0.160
Brezilya (1986, b)	0.210
Peru (1987, a)	0.057
Güney Kore (1987, a)	0.330
Avusturya (1986, b)	0.079
Danimarka (1985, b)	0.030
Finlandiya (1987, a)	0.039
Fransa (1986, b)	0.074
F. Almanya (1986, b)	0.080
Yunanistan (1984, b)	0.053
Norveç (1985, b)	0.050
İsveç (1986, a)	0.157
İngiltere (1988, a)	0.017
TÜRKİYE (1988,a)	0.470

a. Yıllık 300 güne göre 1000 kişiye oran

b. 1000 kişinin risk oranı.

Kaynak: Petrol-İş, Petrol-İş: 89, sayfa: 307.

«İş kazalarının meydana geldiği gün ve saatler dikkate alındığında pazartesi gününün en riskli gün olduğu, 10-11 ile 15-16 saatleri ve fazla mesai sırasında daha fazla iş kazası olduğu görülmektedir. Pazartesi gününün riski işçilerin tatil sonrası işe adapte olamamalarından kaynaklanmaktadır. Bugünde iş yoğunluğunun azaltılması, kaza riskini de azaltacaktır. İş kazalarının yoğun olduğu saatlerde ve fazla mesai çalışmasına başlamadan önce kısa molaların verilmesi, işçilerin dinlenmeleri ve dikkatlerini toplamaları açı-

sından yararlıdır» (14). Bireyin çalıştığı ortamla ve makina ile uyum sağlayamaması kazaları artırıcı bir etkidir. Birey işe geldiği zaman, çalışmaya başlarken, iş yaşamı dışındaki sorunlarının etkisinde kalabilmektedir. Bu da işe uyumunu azaltan bir etkidir. «Kazanç etmeni de kazaya uğrama eğilimi ile ilişkilidir.» (15). Çalışanın ekonomik ve sosyal durumunun iyileştirilmesi onun işe uyumunu arttıracak, kaza oranını azaltacak bir faktördür.

«İstatistiklere ve yapılan araştırmalara göre genç işçilerin iş kazasına maruz kalma riski fazladır. 45 yaşın üzerindeki işçilerde ise iş kazaları oranları çok düşüktür. Çalışma sürelerine göre de iş kazaları değerlendirildiğinde bu nokta doğrulanmaktadır. 3 ay ile 1 yıl arasında hizmeti olanlarla 2-5 yıl arasında hizmeti olanlar iş kazalarına en fazla maruz kalan kesimdir. Çalışma süreleri uzadıkça iş kazası vakaları da azalmaktadır. Bu veriler bize tecrübesizliğin, bilgi eksikliğinin ve meleke noksanlığının iş kazalarının meydana gelmesinde önemli rol oynadığını göstermektedir. Genç işçilerin işe alındıkları andan itibaren bir eğitim programı dahilinde yaptıkları iş konusunda, tehlikeleri ve korunma yöntemleri hakkında bilgilendirilmeleri, işi tam öğrenene kadar kendisine örnek olacak bir nezaretçinin gözetimi altında çalıştırılmaları kaza risklerini azaltacaktır.» (16)

3.1.1. İş Kazalarının Nedenleri

İş kazalarının nedenlerini beşeri sebepler ve fiziki sebepler olarak ikiye ayırabiliriz (17).

A) Beşeri Sebepler

- 1) Yönetimin bozukluğu,
- 2) İşçinin kabiliyetsizliği,
- 3) Disiplin noksanlığı,
- 4) Dikkatsizlik, dalgınlık, tedbirsizlik, ihmalkarlık ve korku,
- 5) Tehlikeli iş yapmak,

(14) Gülistan Poyraz, «İş Güvenliği ve Önemi», İşçi Sağlığı Ve İş Güvenliği Sempozyumu, 4-10 Mayıs 1987, Ankara, s. 208.

(15) Ayşe Akkök, a.g.e., s. 30.

(16) Gülistan Poyraz, a.g.e., s. 208.

(17) Gürdal Külahçioğlu, a.g.e., s. 37, 38, 39.

- 6) Mantal bakımından yetersizlik,
- 7) Vücut bakımından yetersizlik,
- 8) Kötü alışkanlıklar,
- 9) Tecrübesizlik ve eğitimsizlik,
- 10) Psiko-sosyal etkenlerdir.

B) Fiziki Sebepler

- 1) Koruma yetersizliği,
- 2) Düzensizlik,
- 3) Kusurlu malzeme,
- 4) İnşaat hatası,
- 5) İşyerinin düzenli planlanmaması,
- 6) Kişisel koruyucuların olmaması.

3.2. Meslek Hastalıkları

«Meslek hastalığı, sigortalının çalıştırıldığı işin niteliğine göre tekrarlanan bir nedenle veya işin yürütüm şartları yüzünden, uğradığı geçici veya sürekli hastalık, sakatlık veya ruhi arıza halidir. İş Kanununa göre tespit edilmiş olan hastalıklar listesi dışında herhangi bir hastalığın meslek hastalığı sayılıp sayılmaması üzerinde çıkabilecek uyuşmazlıklar, Sosyal Sigortalar Kurumu Yüksek Sağlık Kurulu'na karara bağlanır.

Meslek hastalığı, sigortalı olarak çalıştığı sırada veya böyle bir hastalığa neden olacak işten ayrıldıktan sonra meydana çıkmış ise, sigortalının kanuni yardımlardan yararlanabilmesi için eski işinden fiilen ayrılması ile hastalığın meydana çıkması arasında bu hastalık için tüzükte belirtilen süreden daha uzun bir zaman geçmemiş olması şarttır. Meslek hastalığında da iş kazasında olduğu gibi işçinin uğradığı bedeni veya ruhi arızanın uygun neden ve sonuçlu yani işle illiyetli olması gerekir.» (18)

«Meslek hastalıkları açısından ülkemiz ideal bir çalışma koşullarına sahip olarak SSK istatistiklerinde yer almakta, ancak gerçeği yansıtmadığından bu rakamlar inandırıcı değildir. Meslek hastalığı ölümcül düzeye gelince ve o da yasal olarak kabul edilebilirse, mes-

(18) a.g.e., s. 43.

lek hastalığı sayılmaktadır. 1988 yılında 695 meslek hastalığı tanısı konmuş, ancak ölen işçi sayısı 312 gibi yarıya yakındır. Oysa dağılım olasılığı, meslek hastalığı nedeni ile ölümlerin meslek hastalığına oranını düşük olarak kabul eder. Meslek hastalığı ölümlerine göre tahmini yaklaşım bile meslek hastalığı sayılarının bilinenin çok üzerinde olduğunu ortaya koymaktadır.» (19) (Tablo 3).

TABLO 3
MESLEK HASTALIKLARI

	Sigortalı işçi sayısı	Meslek Hastalıkları olgu sayısı	Meslek Hastalığı oranı	Sürekli iş göremez sayısı	Ölüm
1975	1,823,338	305	0.167	204	183
1976	2,017,875	677	0.336	528	166
1977	2,191,251	362	0.165	331	174
1978	2,206,056	504	0.228	234	203
1979	2,152,411	341	0.158	252	398
1980	2,204,807	528	0.239	171	306
1981	2,228,439	573	0.257	107	235
1982	2,264,788	551	0.243	116	157
1983	2,327,245	586	0.252	168	254
1984	2,439,016	599	0.246	200	212
1985	2,607,865	653	0.250	199	198
1986	2,815,230	542	0.193	343	213
1987	2,878,925	736	0.256	249	311
1988	3,140,071	695	0.221	217	312

Kaynak: Petrol-İş, Petrol-İş: 89, sayfa: 306.

3.2.1. Meslek Hastalıklarının Çalışma Ortamından Kaynaklanan Nedenleri

Meslek hastalıklarının çalışma ortamından kaynaklanan nedenlerini fiziki sebepler ve kimyasal sebepler olarak 2'ye ayırabiliriz (20).

(19) Petrol-İş, Petrol-İş 89, Yayın: 25, Papirus Basım, İstanbul 1980, s. 305.

(20) Gürdal Külahçıoğlu, a.g.e., s. 43.

A) Fiziki Sebepler:

Toz, ısı, nem, ışık, gürültü, havalandırma gibi unsurlardır.

B) Kimyasal Sebepler:

Kimyasal maddelerin kullanılmasından meydana gelen unsurlar olup kurşun, civa, arsenik, benzin, azot bileşikleri, analin ve nitro-amin türevleri, halojenli hidrokarbonlar, karbon sülfür vb. gibi maddelerden ileri gelenlerdir.

«Umumi Hıfzısıhha Kanunu ile İş Kanunu ve İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü hükümlerine göre, sürekli olarak en az 50 işçi çalıştıran işyerlerinde Sosyal Sigortalar Kurumu'nca sağlanan tedavi hizmetleri dışında kalan, acil tedavi ve diğer koruyucu tedavi hizmetlerini düzenlemek üzere işverenin hekim bulunduracağı hükme bağlanmıştır.»(21)

3.3. İstatistikî Bilgilerin Güvenirliği

İşçi sağlığı ile ilgilenen kurum ve kuruluşlarda istatistik geleneği ve bilincinin yerleşmemiş olması sağlıklı kayıtların tutulmasını engellemektedir. «Ülkemizde iş kazaları ve meslek hastalıklarına ilişkin tek kaynak SSK istatistikleri olup, bu istatistiklerin hem SSK'lıların iş kazaları ve meslek hastalıklarını yansıtmadığı ve hem de SSK kapsamı dışında olan yaklaşık 8 milyon çalışanın iş kazaları ve meslek hastalıkları hakkında bilgi veremediği gözönüne alınırsa, elde olan verilerin de gerçeği ne denli az yansıttığı anlaşılmaktadır.» (22)

Resmî rakamların düşük olmasındaki en önemli nedenlerden birisi işverenlerin kazaların bir kısmını bildirmemelerinden kaynaklanmaktadır. «Özellikle meslek hastalığına yakalanma konusunda işveren, işçiye kusur yaratamadıklarından, olayın boyutlarını gizleme amacıyla bildirimde bulunmamaktadır.»(23). «SSK'ya kayıtlı olmayan kaçak işçilerin uğradığı iş kazaları ile SSK'ya kayıtlı olupta kazaya uğradığı halde iş kazası raporu tutulmayan vakalar gerçekte SSK rakamlarının çok üstündedir.» (24). İş kazası ya da

(21) Erdal Üresin, «İş Kazaları İle Meslek Hastalıklarının Hastalık Sigortası Açısından Değerlendirilmesi», İşçi Sağlığı Ve İş Güvenliği Sempozyumu, 4-10 Mayıs 1987, Ankara, s. 84.

(22) Petrol-İş, 89, a.g.e., s. 305.

(23) Petrol-İş, Petrol-İş 86, Araştırma: 13, Yazır Matbaacılık, İstanbul, 1987, s. 168.

(24) Emre Kocaoğlu, «İş Kazalarının Önlenmesi Konusunda İşçi Görüşleri», İş Kazalarını Önleme Semineri, MPM Yayınları: 261, Ankara, 1982, s. 211.

meslek hastalığına uğrayan işçilere düşen görev, SSK'nun iş kazasından ya da meslek hastalığından haberdar olmasını sağlamak, gerektiğinde bir tutanakla bildirimde bulunmak olmalıdır.

Ayrıca tarım ve ormancılık işkoluna ait SSK istatistiklerinde veri bulmak çok zordur.

«Türkiye'de ağırlık taşıyan işletme tipi genellikle küçük ve orta işletmelerdir. Çalıştırdığı işçi sayısı gibi finansman kaynakları da sınırlı olan bu işletmelerde iş güvenliği organizasyonu, eğitimi ve denetimi yeterli düzeylere ulaşmamakta bu da kazaları arttırıcı bir etki yapmaktadır.»(25)

Türkiye'de 1-9 işçi çalıştıran işyerlerinin toplam işyeri içindeki kümülatif payı % 94.52, toplam istihdam içindeki kümülatif payı % 35.51'dir (26). «Bu küçük işyerlerinde güvenlik ve sağlık koşullarının orta ve büyük işletmelere oranla daha kötü olduğu ve işverenin ucuz işgücü sağlamak için çocuk ve sigortasız işçi çalıştırma yolunu seçtiğine dikkatle, SSK tarafından belirlenen rakamların gerçeği yansıtmadığı bir kez daha ortaya çıkmaktadır.»(27)

«İşçi çalıştıran her işyerinin bir işyeri bildirgesi vermesi yasal bir zorunluluktur. Ancak ülkemizde kayıtlı işyerleri sayıları ile bildirgesi alınan işyerleri sayıları karşılaştırıldığında göze çarpan büyük bir fark olduğu görülür. Resmi olarak varlığı bilinmeyen işçilerin uğradığı kazalar belirlenememekte ve önlenememektedir.»(28)

4. İŞ KAZALARI VE MESLEK HASTALIKLARININ MALİYETİ

4.1. İşçi Açısından

Bir iş kazası ya da meslek hastalığında ilk ve en çok zarar gören işçidir. Bedensel ve ruhsal sağlığı bozulur. İşçi sakat kalabilir, bedensel bir özürü ömür boyu taşıyabilir, psikolojik olarak korkulara kapılabilir ve eski sosyal statüsüne bir daha kavuşamayabilir. Hatta yaşamını kaybedebilir. İşçi çalışmadığı süre içinde ücret

(25) Serpil Özdamar, «İş Kazalarının İş Kollarına Göre Dağılımı ve Maliyeti», İş Kazalarını Önleme Semineri, MPM Yayınları: 261, Ankara, 1982, s. 84.

(26) Tezer Öcal, İsmail Bulmuş, Ertan Oktay, Mete Törüner, Küçük Sanayi İşletmelerinin Konumu, Önemi Ve AT'ye Girerken Karşılaşılabilecek Sorunlar ile Çözüm Yolları, yayınlanmamış bir çalışma, Ankara, 1989, s. 55.

(27) Petrol-İş, Petrol-İş 87, Yayın: 19, Turan Ofset, İstanbul, 1988, s. 196.

(28) Serpil Özdamar, a.g.e., s. 84.

alamadığından kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu ailesi hem ekonomik olarak hem de sosyal yaşam içinde zor duruma düşer.

«Sağlık kaybına uğrayan işçi şayet sigortasız ise (ki ülkemizde çalışanların ancak üçte birinin sigortalı olduğu tahmin ediliyor) bu durumda SSK ödeneklerinden de yoksun kalmaktadır. İş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle performansı düşen işçiyi bu kez bir başka önemli sorun olan işsizlik beklemektedir.» (29)

Çalışanlar doğrudan iş kazası ya da meslek hastalığına maruz kalmasalar da, kalan işçileri görmeleri onları psikolojik olarak olumsuz etkiler, korku ve huzursuzluk hissederler.

4.2. İşletme Açısından

«İş kazalarının dolaysız ve dolaylı maliyeti üzerinde literatürde çok durulmuştur. Birçok araştırmacı dolaylı maliyetin dolaysız maliyetten dört kat daha fazla olduğu görüşündedir. Bu açıdan iş kazaları aysberg'e benzetilir.»(30)

İş kazası ve meslek hastalıklarının bir işletmeye yüklediği maliyetler dolaysız maliyetler ve dolaylı maliyetler olarak şöyle sıralanabilir (31);

A) Dolaysız Maliyetler

1)- İşletmelerin SSK'na yaptıkları işin tehlike derecesi üzerinden verdikleri kaza primleriyle karşılanan;

-tıbbi müdahale ve hastahane masrafları, ilaç bedelleri, geçici ve sürekli iş görememezlik, ölüm ödenekleri,

2)- Mahkeme masrafları.

3)- Sigortalıya ödenen tazminat.

B) Dolaylı Maliyetler

1)- İşgücü kaybı,

-kazalının çalışmaması nedeniyle,

-kazalıya yapılan ilk yardım nedeniyle,

-kazalının arkadaşlarının çalışmaması nedeniyle,

(29) Petrol-İş, İşyerlerinde Tüklenen Yaşam, Petrol-İş Araştırma: 10, Doğan Kardeş Matbaacılık A.Ş., İstanbul, 1986, s. 110.

(30) Cezmi Aksoy, a.g.e., s. 21.

(31) Ayşe Akkök, a.g.e., s. 25,26.

-usta ve yöneticilerin kazayı incelemek, yaralı işçinin üzerindeki işi yeniden düzene koymak, yeni işçilerin seçimi ve yetiştirilmesi ve yasal işlemler için kaybettiikleri zaman.

2)- Üretim Kaybı

-kaza sırasında üretime ara verilmesi yüzünden,
-makinaların durması ya da hasara uğraması yüzünden,
-malzeme ve hammaddenin ziyana uğraması yüzünden,
-kazaya uğrayan işçinin işe dönmesi halinde verimindeki düşmeler yüzünden.

3)- Siparişlerin Gerekli Sürede Karşılanamaması Nedeniyle Ortaya Çıkan Kayıplar

-firmanın şöhret kaybı,
-geç teslim yüzünden ödenen para cezaları,
-erken teslim halinde alınabilecek primden kayıp.

4)- Üst Makamlar ve Hükümetçe Yapılan Tahkikat Masrafları.

«Bir işyerindeki kazaların tekerrürü, o işyerinin sigorta priminin de yükselmesini doğurur ki bu durum maliyetlere yansır. Ayrıca ülkemizde işveren iş kazası nedeniyle bu sigorta dalının bütün primini işçi katkısı olmadan kendi ödediği halde, SSK tarafından rücu yoluyla yapılan masraflar karşılığı olarak tazminat ödemek durumunda kalmakta; bunun yanında üçüncü bir mali mükellefiyet şeklinde kazaya uğrayan işçinin veya ailesinin, Borçlar Kanunu'nun hükümleri çerçevesinde dermayen ettikleri tazminat talebine muhatap olmaktadır.»(23). İşverenin her zaman benimsemesi gereken düşünce; önlemenin ödemekten daha ucuz ve daha insan-cıl olduğudur.

4.3. Sosyal Sigortalar Kurumu Açısından

«Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından yapılan sağlık yardımları, geçici iş göremezlik giderleri, daimi iş göremezlik giderleri, hak sahiplerine yapılan yardımlar kuruma bir maliyet yükleyen unsurlardır.» (33)

(32) Önder Akyüz, a.g.e., s. 191.

(33) İşyerlerinde Tüklenen Yaşam, a.g.e., s. 104.

4.4. Ulusal Ekonomi Açısından

İş kazaları ve meslek hastalıklarının işçi, işyeri ve SSK açısından maliyetleri toplam olarak ulusal ekonomi için maliyet unsurlarıdır.

Ulusal ekonomi için bir diğer zarar, iş kazalarının işe devamı azaltmasıdır (absenteizm). Bu şekilde meydana gelen işgünü kaybı, grevlerde kaybolan işgünü sayısından daha fazladır.

1975-1987 yılları arasında, her yıl iş kazalarından doğan işgünü kaybı, grevlerden doğan işgünü kaybından daha fazladır. Bu yıllar arasında toplam olarak 192.852 işçi greve gitmişken, 10 kat daha fazla sayıda 2.183.439 işçi iş kazası geçirmiştir. Yine aynı dönemde grevler nedeniyle kayıp işgünü sayısı yaklaşık 40 kat daha fazla olarak 307.363.201'dir (Tablo: 4).

TABLO 4
İŞ KAZALARI VE GREVLERDE İŞÇİLER, İŞ GÜNLERİ

	İş kazası işçi sayısı	İş kazaları sonucu yitirilen işgünü*	Greve katılan işçi sayısı	Grevler sonucu yitirilen işgünü
1975	182,601	25,588,048	13,708	668,797
1976	196,341	24,423,219	7,240	325,830
1977	199,961	28,752,068	15,682	1,397,124
1978	193,998	25,987,218	9,748	426,127
1979	186,089	24,905,755	21,011	1,147,721
1980	156,600	22,889,182	84,832	1,303,253
1981	165,101	21,759,485	—	—
1982	147,118	18,420,944	—	—
1983	145,296	24,242,888	—	—
1984	152,650	22,408,420	561	4,947
1985	148,027	22,832,439	2,410	194,296
1986	150,821	22,706,057	7,926	234,940
1987	158,836	22,447,478	29,734	1,961,940
	2,183,439	307,363,201	192,852	7,664,975

Kaynak: Petrol-İş, Petrol-İş: 88, sayfa: 308.

* İş kazaları sonucu yitirilen işgünü sayısı geçici, daimi ve ölümler içindir.

«Sağlığı zarar gören işçinin işten ayrılmasının veya çalışmasına ara vermesinin üretimi ve kaliteyi doğrudan olumsuz yönde etkilemekte olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Çünkü işçinin işe gelmemesi olağan bir tatil olmayıp, beklenmeyen bir gelişmedir. Gelmeyen bir işçinin yeri hemen doldurulamayacağı gibi, gelişen teknolojinin işçileri ihtisaslaşmaya ittiğini ve üretimde zincirleme fonksiyonun da arttığı unutulmamalıdır. Öyle ki bir usta işçinin gelmemesi bir ünitenin hatta sistemin aksammasına yol açabilir.

Karşıt bir yaklaşım o işçinin işe gelmemesiyle üretimin aksamayacağı yönünde olur ki, böyle bir iddia da, işçilerin gereksiz yere istihdam edildiğini gösterir. Oysa bırakalım işçilerin gereksiz veya fazladan istihdamını, işçiler birden fazla işçinin iş hacmini yüklenmiş durumdadır.

Bu durumda iş kazaları ve meslek hastalığı nedeni ile kaybolan işgünleri doğrudan ülkemizde yaratılan katma değeri düşürmektedir. Böylesi bir gelişme de ulusal ekonomi açısından kayıp bünyesinde yer almaktadır.» (34)

«Petrol-İş, iş kazalarından dolayı kaybolan işgünlerinin katma değer kaybını hesaplayabilmek için 1984 yılında üyeleri arasında bir anket yapmıştır. Bu anketin sonuçlarına göre aynı oranlama (extrapolasyon) ile tüm sigortalılar için katma değer kaybını 1 trilyon 742 milyar 130 milyon TL. olarak bulmuştur. Katma değer üzerinden varılan iş kazaları ve meslek hastalıklarının ulusal ekonomideki bu kaybına ayrıca işçi, SSK ve işyeri açısından da bulunan kayıp rakamları eklenmelidir. Yalnızca üretimdeki kayıp olan yaklaşık 1,7 trilyon lira, 1984 yılında devletin 1,4 trilyonluk toplam iç borçlanmasından bile yüksektir.» (35)

5. İŞ GÜVENLİĞİ SORUNLARI

5.1. Genel Sorunlar

İş güvenliğine karşı her şeyden önce gerek işçi gerek işveren kesiminde gerekse de toplum olarak bilinçli bir yaklaşımın yeterli düzeyde oluşması gerekmektedir. İş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı işverenin gerekli güvenlik önlemlerini alması sağlan-

(34) a.g.e., s. 111.

(35) a.g.e., s. 111-112.

malıdır. İşçinin de nasıl korunacağı konusunda, korunma yöntemleri hakkında bilgi sahibi olması sağlanmalı, karşılaşacağı tehlikelerden haberdar edilmelidir. İş güvenliği bilincinin oluşturulmasına yönelik sürekli ve etkin eğitim programları gerçekleştirilmelidir. Özellikle tarım kesiminden sanayiye aktarılan niteliksiz işgücünün eğitilmesine özel bir önem vermek gerekmektedir. «Genel olarak hiçbir sektörün iş sağlığı ile ilgili bir ilkesi ve programının olmadığı görülmektedir.»(36). Eğitimci personel eksikliği olduğu, mevcut kitle yeterince eğitilemediği için çalışma koşulları ve uygulama yöntemlerinde görülen aksaklıklar düzeltilmemektedir.

Yeni teknolojik gelişmelerin gerektirdiği uyarlamalar mevzuata yansıtılamamaktadır. Mevzuattaki eksiklikler giderilerek uygulamadaki hatalar düzeltilmemekte, denetim sağlıklı bir yapıya kavuşturulamamaktadır.

«Ülkemizde kalkınma planlarında iş kazaları ve iş güvenliği sorununa yer verilmediği görülmektedir. Nedeni; çalışanların (tarım işçisi-işçi) büyük bir bölümünün sosyal güvenlik hakkından yoksun olduğu bir ortamda birincil önemin sosyal güvenliğin genişlemesine yönlendirilmesinden kaynaklanmaktadır.»(37).

İşsizliğin önemli boyutlarda olduğu ülkemizde işgücü bulabildiği bir işte güvenlik sorunlarını düşünmeden, işini kaybedebileceği korkusuyla çalışmak zorunda kalabilmektedir.

5.2. Çalışma Çevresi ve Koşullarıyla İlgili Sorunlar

Çalışan, personel eğitim yöntemleri uygulanarak, fiziksel ve ruhsal kapasitesine, mesleki eğitimine uygun işlere yerleştirilememektedir. Kişinin kendine uygun bir işte çalışmaması onun kaza yapma olasılığını arttırmaktadır. İnsan-makina-çevre uyumsuzluğu iş kazaları ve meslek hastalıklarına yakalanma riskini arttırıcı bir unsur olmaktadır. Yeterli güvenlik önlemlerinin alınmadığı bir çalışma ortamında fazla mesai, vardiyalı çalışma iş yükünün çok fazla olmasını getirmektedir. İş yükü bireyin bedensel ve zihinsel yeterlilikleri gözönüne alınarak belirlendiğinde, birey o zaman ahenkli bir biçimde çalışabilecektir. Üstelik tatminkar bir ücret politikası da uygulanmamaktadır.

(36) Cahit Erkan, «İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğinde, Devlet-İşçi Ve İşverene Düşen Sorumluluk Ve Yetkiler», İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu, 4-10 Mayıs 1987, Ankara, s. 107.

(37) Bahattin Taylan, «Küçük Sanayi İşletmelerinde İş Kazaları», 2. Ulusal Ergonomi Kongresi, MPM Yayınları: 379, Ankara, 1989, s. 298.

İş kazalarının ve meslek hastalıklarının oluşmasında çalışma ortamındaki fiziksel koşullar önemlidir. Sağlıksız çalışma ortamı, aşırı soğuk, sıcak, nem, ışık gibi anormal fiziksel koşullar, şiddetli uyarıcılar çalışanı zorlar. Genel sağlık koşullarına uyulmayan, makina koruyucularının ve kişisel koruyucuların bulunmadığı bir ortam kaza ve hastalık riskini artırır. Monoton bir iş bireyi sıkar, aşırı hız yorar. Çalışan yaptığı işten bir tatmin sağlayabilmelidir.

Çalışma ve çevresinden kaynaklanan sorunlar yalnızca fiziksel değildir. İşçilerin, işveren ve diğer çalışanlarla sosyal ilişkileri de önemlidir. İşe ve çevreye uyumu etkiler.

5.3. Çalışma Çevresi İle İlgili Olmayan Kişisel ve Ailevi Sorunlar

Çalışan, ekonomik sıkıntılarının olmayacağı, sağlıklı yaşam koşullarını elde edebileceği bir ücret düzeyinde olmalıdır. Konut sorunu, ulaşım problemi yaşamamalıdır. Kültürel etkinliklere zaman ve para ayırabilmelidir.

Çalışanın sosyal çevresi ve günlük yaşamıyla ilgili psikolojik sorunları olduğunda kendisini yaptığı işe veremeyecektir. Yaşam standartlarının düşüklüğü, iş yaşamı dışındaki sorunlar, bir aileyi geçindirmek zorunda olmak, çalışanın dikkatsiz ve dalgın olmasına neden olarak kaza olasılığını artırır.

İş yerlerinde bu iş güvenliği sorunlarından biri ya da bir kaçını bir arada bulunarak iş güvenliğini tehlikeye düşürmektedir. «Yapılan araştırmalar kazaların ancak % 2'sini önlemenin olanaksız olduğunu, % 50'sinin kolayca önlenebileceğini, % 48'inin ise önlenileceğini göstermektedir.» (38)

6. ERGONOMİ

«İş kazaları ve meslek hastalıklarının nedenleri kişisel faktörlerle çevresel faktörlerin birbirlerini karşılıklı ve olumsuz yönde etkilemesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla çalışma yaşamının tehlikelerini önlemek, çalışma ortamını ve koşullarını mesleki risklerden arındırmak amacıyla yapılacak çalışmalar hem insan faktörünün hem de fiziksel çevrenin niteliklerinin iyileştiril-

(38). Ayşe Akkök, a.g.e., s. 36.

mesine, bunların uyumlu hale getirilmesine yönelik olmalıdır. Bu iki faktörün birbirlerine uyumlu hale getirilmesi için ise her iki faktörün de hem niteliklerinin hem de birbirlerini nasıl, ne yönde ve ne ölçüde etkilediğinin bilinmesi yani ergonomik çalışmaların yapılması gereklidir.» (39)

Üretim artışı sağlamak için insan işinin pek çoğunu makinalara devreden bugünkü üretim sistemlerinin, ergonomik deneyimler dikkate alınmadan sağlıklı, güvenli, başarılı ve ekonomik olması mümkün görünmemektedir. Ergonominin amacı makinalı bir üretim sisteminde çalışan insanın sağlığını korumak, güvenliğini sağlamak, yapılan işin nicelik ve niteliğini arttırmaktır. Ergonomi, insan, makina ve çevre özelliklerini ve bu özelliklerin birbirleriyle uyumunu inceleyen bir bilim dalı olduğundan iş kazaları ve meslek hastalıklarını azaltırken, sistemin verimliliğinin artmasını da getirmektedir.

«Ergo ve Nomos kök kelimelerinden türetilmiş ergonomi, uğraş alanı, iş ve doğal yasaları anlamına gelmekte ve özellikle insan-makina-çevre üçlüsünün birlikteliği sözkonusu olan sınai işlerde doğal yasaları bulup ortaya koymayı ve sistemlerin işleyişinde bu tür yasaları kullanmayı hedef almaktadır.» (40)

«Ergonomi insanın anatomik özelliklerini, antropometrik ölçülerini, fizyolojik kapasite ve toleranslarını gözönüne alarak; iş yeri yerleşimi ve ortam değişkenlerinin etkisi ile oluşan, organik ve psikolojik reaksiyonlara göre, insan-makina-ortam uyuşumunun temel kavramlarını araştıran bir bilim disiplini.» (41)

«Ergonomik yaklaşım iş kazalarını önlemek ve nedenlerini saptamak açısından önemli teknolojik yaklaşımlar getirmektedir. Kazaların insan varlığı, iş verimi, makina hizmetlerinin devamlılığı ve fabrika ekonomisi üzerindeki zararlı etkileri gözönünde tutularak önlenmesi gerekmektedir. Ergonomik yasalar içinde iş yeri düzenini kurarak bu önlemleri almak ise, iş yaşamına insancıl bir yaklaşım olur. Kazalar, olmadan önlenmelidir. Ergonomi bilimi,

(39) Sema Özçer, Nurdan Ilgaz, «İşçi Sağlığı-İş Güvenliği -Ergonomi -Türkiye Gerçeği», 2. Ulusal Ergonomi Kongresi, MPM Yayınları: 379, Ankara, 1989, s. 211.

(40) Necmettin Erkan, «İş Kazaları Sorununa Ergonomik Yaklaşım», İş Kazalarını Önleme Semineri, MPM Yayınları: 281, Ankara, 1982, s. 66.

(41) Alaettin Sabancı, «Ergonomi Ve Tarihsel Gelişimi», 2. Ulusal Ergonomi Kongresi, MPM Yayınları: 379, Ankara, 1989, s. 22.

kazaların önlenmesinde önemli yaklaşım ve yasaları geliştiren bir bilimdir.» (42)

Ergonomi iş güvenliğinin sağlanmasında önemli görevler yüklenen bir bilim dalıdır. Bu önemi gözönüne alınarak işletme düzeyinde ergonomik çalışmalara gereken önem verilmelidir. Bu alanda gerekli uzmanların yetiştirilmesi için de eğitim sistemi gerekli biçimde düzenlenmelidir.

7. İŞ GÜVENLİĞİNİ İYİLEŞTİRİCİ ÖNERİLER

7.1. Mevzuat

İşçi sağlığı ve iş güvenliği bizim mevzuatımızda değişik kanun, tüzük, yönetmelik ve uluslararası sözleşmelerle düzenlenmiştir, dağınıktır. Oysa ileri ülkelerde teknik iş güvenliği dışında işçi sağlığı ve iş güvenliği tek bir yasa biçiminde düzenlenmiştir. Bizde de işçi sağlığı ve iş güvenliğinin tek bir yasada toplanması, kolayca anlaşılır bir dilde yazılması uygulamada kolaylık sağlayacak, karmaşayı önleyecektir.

Türkiye'deki tüzük anlayışı işçi sağlığı ve iş güvenliği tüzüğü'nün esneklik olanağını ortadan kaldırmıştır. Teknik gelişmelerle birlikte, iş güvenliği önlemleri de değişmektedir. Bu yenilikler yasa ve tüzüklere yansıtılmamaktadır. Tüzük ve yönetmelikler revizyona tabi tutularak teknolojinin gerisinde kalanlar değiştirilmeli yeni iş güvenliği standartları oluşturulmalıdır.

Ülkemizde iş güvenliği gerek sigortasız kesim için gerekse de sigortalı kesim içinde daha geniş bir kitleyi kapsamına alacak biçimde genişletilmelidir.

İşyerlerinde insan sağlığına zararlı koşulların saptanmasından, işçilerin ve işverenlerin eğitimine kadar, olayların önünü almaktan çok, ortaya çıkan olumsuzlukların giderilmesine çalışılmaktadır. Sonuç nedenlerin ortadan kaldırılması yerine olumsuzluğun giderilmesine yönelik olmuştur.

«Hukukun koruyucu önlem olarak kullanılması yani kaza ve hastalık olmadan hukuki yollarla işçinin korunması yönünde pek az çalışma görülmektedir. Aslolan hukukun, yararlı sonuçları görülen hukukun koruyucu önlem olarak görülmesidir.» (43).

(42) Necmettin Erkan, a.g.e., s. 70.

(43) Emre Kocaoğlu, a.g.e., s. 227.

İş güvenliği kurallarının ihlalinde uygulanan cezai yaptırımlar etkili, caydırıcı bir unsur olmaktan uzaktır. Kuralın ihmal edilmesi sonucunda sağlanan yarar ile verilen ceza arasında bir dengenin olması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

İş güvenliği ve işçi sağlığı kurallarına uymayan işverenlere öngörülen para cezaları ülkemizin yaşadığı yüksek enflasyon koşullarında yaptırım gücünü yitirmiştir. Bu cezaların günün koşullarına göre düzenlenmesi gerekmektedir.

«Bizde iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucunda sakatlık meydana geldiğinde sakatlanan işçi manevi tazminat talep edebilmektedir. Bugün iş hukuku uygulamamıza baktığımızda, manevi tazminatlar mahkeme kararlarımızdan ve yargıtay kararlarımızdan izleneceği vechile son derece düşüktür. Oysa gerçekten çağdaş hukuk sistemine sahip ülkelerde insan sağlığına verilen önemden dolayı manevi tazminatlar yüksek tutulur. Bu yükseklik nedeniyle işverenleri, iş güvenliği önlemleri almaya özendirmek ve ihmellere karşı caydırıcı olmak amacı da güdülür. Önlemenin ödemekten ucuz olması için manevi tazminatların yüksek tutulması gerekmektedir. Maddi tazminatlar bakımından hakimin fazla takdir hakkı olmamasına karşın manevi tazminatlar konusunda geniş bir takdir hakkı vardır. Dolayısı ile manevi tazminatların uygulamada işçi sağlığı ve iş güvenliği sağlayacak biçimde yüksek tutularak etkili olması sağlanabilir.» (44).

Uluslararası düzeyde çalışma mevzuatına baktığımızda Birleşmiş Milletler'e bağlı Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nun uğraşları içinde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği konusu ile ilgili sorunların her zaman öncelikle yer aldığını görürüz. Türkiye işçi sağlığı ve iş güvenliğine yönelik 7 ILO sözleşmesini onaylamıştır. Ancak işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili diğer ILO sözleşmeleri de Türkiye tarafından kabul edilmeyi beklemektedir.

7.2. Denetim

«İş kazası ve meslek hastalıklarının önlenmesinde sadece yeterli ve uygulanabilir yasaların oluşturulması yetmez. Bunların uygulanmasını da denetlemek gerekir. Bu da etkili bir denetim sistemiyle mümkün olacaktır.

(44) Sarper Süzek, «Hukuk Açısından İşçi Sağlığı Ve İş Güvenliği», İşçi Sağlığı Ve İş Güvenliği Sempozyumu, 4-10 Mayıs 1987, Ankara, s. 26.

Ülkemizde denetim faaliyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığı, Belediyeler ve SSK tarafından yerine getirilmektedir. İş güvenliğine ilişkin ayrıntılı yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerini harekete geçirecek güçlerin dağılık ve birbirleriyle ilişkisiz olması, iş güvenliği çabalarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Değişik kuruluşların yaptığı denetimlerde bir görev özdeşliği ve tekrarlar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle devletin işçi sağlığı ve iş güvenliği konusunu bir bütün olarak ele alması ve denetimin bütünlüğü ilkesini gerçekleştirmesi gerekir (45).

İşçi-işveren ve devletin temsilcilerinin yer aldığı merkezi bir örgütlenmeye ve özerk bir bütçeye sahip ulusal düzeyde bir işçi sağlığı ve iş güvenliği örgütlenmesi ile böyle bir denetim bütünlüğü sağlanabilir. Denetim, inceleme, araştırma görevleri tek elden yürütülürse, hizmetin daha iyi götürülmesi sağlanabilir.

«SSK kayıtlarına geçen işyerlerinin ancak % 1,5 dolay oranında genel teftiş yapılmakta ve yine aynı oranlarda işçi şikayetleri üzerine teftiş yapılmaktadır. İş kazası incelemesi ise binde 1 oranında olup, meslek hastalığı incelemesi ise 100 binde birdir. Kurma izni ve işletme belgesi incelemeleri ise yıllara göre büyük değişiklikler göstermekle beraber, yine de binde birlerin çok altında bir seyir göstermektedir.» (46).

Çalışma Bakanlığı bünyesinde istihdam edilen iş güvenliği müfettişlerinin sayısı yetersizdir. Tüm ülke ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde iş güvenliği müfettişi yetiştirilmeli, istihdam edilmelidir. Denetimlerin yöneleceği alanlar iyi seçilmeli, tehlikeli işyerlerinde belirli aralıklarla, objektif incelemeler yapılmalıdır. İş güvenliği müfettişlerinin yetkileri genişletilerek uygulayabilecekleri yaptırımlar açısından daha bağımsız ve etkili olmaları sağlanmalıdır.

İş güvenliği kurallarının ihmal edildiği küçük sanayi işletmelerinin, iş güvenliği müfettişlerinin denetimi kapsamına alınması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

(45) Petrol-İş 86, a.g.e., s. 189-190.

(46) Petrol-İş 87, a.g.e., s. 213.

7.3. Eğitim

İşçi ve işverenin, iş güvenliği konusunda eğitilmediği, bilinçlendirilmediği bir üretim sürecinde verimli çalışma koşullarının oluşması beklenemez. Genel eğitim yetersizliği, kazalardan korunma ve ilk yardım önlemlerinin bilinmemesi hem iş kazalarının hem de maliyetlerinin artmasını getiren önemli nedenlerdir.

İşçinin, işverenin, sendika temsilcisinin işçi sağlığı ve iş güvenliği kurullarında yer alacak temsilcilerin, işveren vekillerinin, iş güvenliği müfettişlerinin ve toplumun genel ve mesleki eğitimi için, imkanlar seferber edilmelidir. Bu eğitimin verilmesinde en önemli görev devlete düşmektedir. Okul, işyeri, basın ve yayın organlarında verilecek eğitim etkili olacaktır. Örgün ve yaygın eğitimle iş güvenliği önlemleri benimsetilmeli, sağlanacak yararlar anlatılmaktadır.

Teknik meslek liseleri, meslek yüksek okulları, Milli Eğitim Bakanlığı işyerleri ile bağlantı içinde olmalı, geniş bir alanı etkilemeye çalışarak hem pratik hem de teorik bilgiler vermelidirler. Çağdaş uygulamaların yayılmasına öncülük etmelidirler.

Sendikalar iş güvenliği konusunda seminerler vererek üyelerini bilinçlendirmelidirler. Üniversiteler işçi sağlığı ve iş güvenliği bölümleri kurarak eleman yetiştirmelidirler, iş güvenliği, iş hukuku, sosyal siyaset, ergonomi konusunda araştırmalar yaparak, sendikalar ve sanayi kesimiyle işbirliği halinde olmalıdırlar.

1986'da yürürlüğe giren Çıraklık ve Meslek Eğitimi Yasası önemli bir gelişmedir. Bu eğitim işyerindeki eğitimle tamamlanmalıdır. İşveren bu koşulları hazırlamakla yükümlüdür.

İş kazası nedeniyle sakat kalan, işçilerin yeniden eski sağlıklarına kavuşabilmeleri ya da yeni bir meslek edinebilmeleri amacıyla bir eğitim verilerek bu insanlar hem toplumsal hem de ekonomik anlamda yeniden kazanılmalıdırlar.

İş güvenliği müfettişleri modern teknoloji ortamındaki koşulların analizi için modern test ve analiz metodları konusunda eğitilmeli, yeni teknolojik bilgiler konusunda yetiştirilmelidirler.

7.4. Sendikalar

Sendikalar demokratik birer baskı grubu olarak oluşturacakları işçi sağlığı ve iş güvenliği kurullarıyla yasal mevzuatın iş yerlerinde uygulanmasını denetleyebilirler.

Toplu sözleşme görüşmelerinde sendikalar en az ekonomik istemler kadar işçi sağlığı ve iş güvenliği konusundaki istemlere de yer vermelidirler. Böylece her işyeri için ayrı bir güvenlik sistemi istenebilir ve uygulama sendikaların kuracağı kurullarla denetlenebilir. Böylece yasal boşluklar, işyerlerinin ihtiyaçlarına ve özelliklerine göre doldurulabilir.

Sendikalar iş güvenliği yasalarının uygulanmasını üyelerinin duyarlılığını sağlayarak, yakından izleyebilir ve denetleyebilir. Yerine getirilmeyen güvenlik önlemlerini yetkililere bildirebilir.

7.5. Diğer Öneriler

«İş kazalarının önlenmesinde en etken yöntem olarak iş tehlike çözümlerinin yapılması gerekmektedir. Tehlikelerin araştırılıp en uygun önlemlerin alınması, gerekli koruyucu araçların saptanıp sağlanması, işlemlerin bu belirlenen tehlikelere göre yeniden ve daha az tehlikeli olarak düzenlenmesi gerekmektedir. İşlemleri yürütecek olanlar bireysel yöntemlerle eğitilmelidirler.

İş tehlike çözümleri tekniğini kullanarak işlemlerini düzenleyip işçilerini bu tehlikelerin varlığına göre eğiten kuruluşlarda kazalar % 90'a varan oranda azalmıştır.» (47).

İşyerinin, kendi özelliklerine göre saptadığı belli kurallar içinde, kimin neleri yapacağı, bunları yaparken ne gibi koruyucular kullanacağı bilinerek ve bu kurallara uymanın yararları anlatılarak ona göre hareket edilmesi sağlanmalıdır.

İşyerlerinin yetkilileri, sorumluları tarafından, çalışmaya başlayan işçiye ilk olarak güvenlik kurallarının öğrenilmesi zorunluluğu getirilebilir.

İşyerlerinde daha önce olmuş kazalar incelenmeli, kaza analizleri yapılmalıdır. Daha sonra aynı nedenlerle olabilecek kazaları önleyebilmek için gerekli önlemleri almak açısından özel bir öneme sahip olan kaza analizlerinin yapılması gerekmektedir.

Makine koruyucularının ve özellikle kişisel koruyucuların niteliğinin yükseltilmesi, çalışanların kullanırken rahat edebileceği koruyuculuk esas ve tekniklerine uygun olarak belirli standartlara

(47) Macit Karabay, «Bir Kusur Bilirkişisi Gözüyle Türkiye'de İşçi Sağlığı Ve İşgüvenliği Sorunu», İş Kazalarını Önleme Semineri, MPM Yayınları: 261, Ankara, 1982, s. 56,57.

kavuşturulması gerekmektedir. Bu konuda Türk Standartları Enstitüsü ile işbirliği yapılmalı, onun etkinliği sağlanarak koruyucu malzemelerin standartlarının tespitine gidilmelidir.

«Yapılan çalışmalarda makina koruyucularının özellikle operasyon noktası koruyucularının iş kazalarını % 70 oranında önlediği tespit edilmiştir. Yeni ve tezgahlara uygun kullanışlı koruyucular yapılırsa makinalardan meydana gelen kazalar % 70 oranında engellenmiş olacaktır.» (48). Artık teknoloji insanın unutkan, dalgın, dikkatsiz olduğu zamanlarda bile tehlikeyi önleyebilecek mükemmelliğe ulaşmıştır.

Makinaların koruyucu sistemleri ile ilgili eksik bilgiler tamamlanmalıdır. Makinaların imalat ve ithal safhalarında koruyucu parçalar içermesi ya da eklenmesi konusunda gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. İşverenler bu özelliklere sahip olmayan makinaları işyerlerine sokmamak konusunda kararlı davranırlarsa bunları imal edenlerde ithal edenler de daha dikkatli davranacaklardır. Böylece daha makinaların imalat ya da ithal safhalarında, işyerlerinde kullanılmaya başlamadan önce iş kazalarının bir bölümü önlenmiş olacaktır.

«İşçi sağlığı ve iş güvenliği sorunlarına köklü çözümler getirmek amacıyla Sanayi Bakanlığı ile Çalışma Bakanlığı ve diğer ilgili Bakanlıklar ve kuruluşlar arasında, daha işyeri kurulmadan önce teknoloji seçimi, transferi ve üretimi konusunda iyi bir işbirliği sağlanmalıdır.

Teknoloji üretimi ve transferinde sağlığı büyük ölçüde etkileyen ve çevreye zararları olabilecek maddelerin üretiminden kaçınılmalı, zararlı maddelerin yerine mümkün olduğu kadar daha az zararlı veya zararsız olanları tercih edilmelidir. Tesisin, toz, gaz, buhar ve gürültü yapan kısımları imkanlar elverdiği ölçüde kapalı hale getirilmeli ve böylece söz konusu sakıncalar, kaynağında önlenmiş olmalıdır.» (49).

İşletmelerin iş kazalarını azaltmaları durumunda ödüllendirilerek bunların kamuoyuna duyurulmaları teşvik edici bir unsur olabilir.

(48) Gülistan Poyraz, a.g.e., s. 207.

(49) Fütühat Baysal, a.g.e., s. 517-522.

İş güvenliği ile ilgilenen kurum ve kuruluşlarda istatistik bilinci ve geleneğinin yerleşmesi gerekmektedir. İstatistik bilgileri düzenleyici bir sistem kurulmalıdır.

SSK, bazı incelemelerinde kullanılmak üzere formlar geliştirip bunların kullanılmasını sağlayabilir. Bu formlar konuya ilişkin olarak daha sonraları kullanılmak üzere istatistik bilgileri elde edilmeyi sağlayacak biçimde düzenlenebilir. Ayrıca iş müfettişleri kazaya ilişkin bilgileri derlerken istatistiksel bilgileri toplayabilirler. Bu bilgiler yapılacak araştırmalara kaynak teşkil edebilir.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerde yeterli güvenlik önlemlerinin bulunmadığı gözönüne alındığında, 1-20 kişinin çalıştığı yerlerde sözleşmeli bir güvenlik danışmanından yararlanılabilir. 21-100 kişinin çalıştığı yerlerde kadrolu bir güvenlik uzmanı bulunabilir. 100'den fazla kişinin çalıştığı yerlerde ise bir iş güvenliği servisi kurulabilir.

İş kazaları ve meslek hastalıkları risk unsuru çeşitli iş kollarına göre değişmektedir. Bu nedenle değişik iş kollarına göre nedenler araştırılmalı ve önlemler alınmalıdır.

Endüstrileşmiş yörelerde çok iyi donatılmış endüstri sağlığı laboratuvarları kurulmalıdır.

Sağlığı ve güvenliği ile ilgili şikayette bulunan bir işçinin, işverene karşı iş güvencesi olmalı, işinden yoksun kalabileceği gibi bir korku taşımamalıdır.

İşyerinin faaliyete geçebilmesi için gerekli olan kurma izni, işletme belgesi verme işi devletin yetkisindedir. Yeterli araştırma yapılmadan işyerlerinin açılmasına izin verilmemelidir. Bir işyeri kurulmadan önce yapılan hazırlık çalışmalarında konu dikkate alınmalıdır.

Devlet daha çok düzenleyici ve denetleyici bir konumda kalarak, iş güvenliği konusunda ulusal düzeyde bir işçi sağlığı ve iş güvenliği kurulunun toplanmasını gerçekleştirmelidir.

Meslek hastalığı tanısı koyacak hastaneler gerektiği gibi hizmet verememektedirler. Gerçek amaçlarından uzaklaşmışlardır. Meslek hastalığı tanısı koyabilecek uzman hekimlere ihtiyaç vardır.

SSK tedavi edici hekimlik hizmetlerinden çok koruyucu hekimlik hizmetlerine ağırlık vermeli, sağlık malzemelerini yeterli

miktara ulaştırmalı, sağlık hizmetlerinin niteliğini iyileştirmelidir. Sigortasız pekçok işçi SSK sağlık hizmetlerinin kapsamı dışındadır. Sigortasız işçi çalıştırılması işçi sağlığı ve güvenliği için önlenmelidir. Sigorta kapsamı genişletilmelidir.

İş hekimliği müessesesinin kurulması ve işletilmesi sorumluluğu Sosyal Sigortalar Kurumu'na devredilerek daha etkin bir uygulamaya geçilmelidir. İşyeri hekimleri, işverene bağlı olmamalıdır. İşyerinde tam gün çalışarak, tedavi edici hizmetlerden çok kolayca hizmetlere yönelmelidir.

alışan kesimin işyeri dışında yaşadıkları yer, beslenme, giyim, konut ve kültürel çevreleri ile ilgili sorunlar ortadan kaldırılmaya çalışmalı, toplumun bir yesi olarak katıldığı ortamlar ele alınmalıdır. Ekonomik olarak rahat edebileceği koşullar yaratılmalıdır. alışan yaptığı işten tatmin olmalı, karar verebildiğini, etkinliğinin olduğunu hissetmelidir. İşçinin işten atılma korkusu taşımadan işgvencesinin sürekliliği sağlanmalıdır.

Tüm bunların ötesinde çalışan, bir «insan»dır. Başvurulan are ve alınması gereken önlemleri genel olarak aşağıdaki Şekilde sınıflandırabiliriz (50)

- 1) Kanun, Tüzük, Yönetmelikler
- 2) Standartlaştırma
- 3) Teftiş, Denetim
- 4) Teknik araştırma
- 5) Sağlık malzemesi
- 6) Psikolojik araştırma
- 7) İstatistiksel araştırma
- 8) ğretim
- 9) Eğitim
- 10) İnandırma
- 11) Sigorta
- 12) İşyerlerinde alınan işçi sağlığı ve iş güvenliği nlemleri.

(50) İşgm, İşgm Bülteni, Sayı: 6, Ekim, 1988, s. 13.

SONUÇ

Bilimsel çalışmalara dayanan, planlı bir biçimde gerçekleştirilecek, kontrollü bir işleyişe sahip işgüvenliği önlemleri ile iş kazaları ve meslek hastalıkları kaynağından önlenmeye çalışılmalıdır. Tedavi edici önlemler yerine sorunu ortadan kaldırmaya yönelik bir koruma düzeni gerçekleştirilmelidir.

İş kazaları ve meslek hastalıklarının azaltılmasıyla güvenli bir çalışma ortamı gerçekleşecektir. Bu güvenli çalışma ortamının işçi, işveren için olduğu kadar ülke düzeyinde de faydaları vardır. İşçilerin güvenlikleri sağlanarak, hem kendilerinin, hem bakmakla yükümlü oldukları kişilerin gelecekleri korunacaktır. İşçilerin kazaların bir kader değil, önlenabilir olaylar olduğuna inanmaları gerekir. İşveren maliyetlerini düşürecek, verimlilik artışı sağlayacaktır. İşveren, önlemenin ödemekten daha ucuz olduğuna inanmalıdır. Ulusal düzeyde de üretim sürecinin kesintiye uğramadan devam etmesiyle kalkınma süreci hızlanacaktır. Güvenlik harcamaları sürekli yararlar sağlayan bir yatırım olarak görülmelidir.

Sorunlar geniş bir alan içinde sistemleştirilerek ele alınmalı, her birim işgüvenliğini benimseyerek sahip çıkmalıdır. Eğer her birim eğitilmiş ve bilinçli olarak kendine düşen görevi yaparsa sürekli iyileştirme çabaları içinde güvenli ve sağlıklı bir ortam yaratılabilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Akkök, Ayşe. İş Kazalarının Maliyeti ve İş Güvenliği, MPM Yayınları: 204, Ankara, 1977.
- Aksoy, Cezmi. «İş Kazaları: Tanımı, Önemi, Nedenleri». İş Kazalarını Önleme Semineri, PMP Yayınları: 261, Ankara, 1982.
- Akyüz, Önder. «İş Kazalarının Önlenmesi Konusunda İşveren Görüşleri». İş Kazalarını Önleme Semineri. MPM Yayınları: 261, Ankara, 1982.
- Baysal, Fütühat. «Sanayileşmede İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğinin Önemi». 2. Türkiye İktisat Kongresi III. Sosyal Gelişme ve İstihdam Komisyonu Tebliğleri. 2-7 Kasım 1981. T.C. Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1981.

- Erkan, Cahit. «İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğinde Devlet-İşçi ve İşverene Düşen Sorumluluk ve Yetkiler». İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu. 4-10 Mayıs. 1987.
- Erkan, Necmettin. «İş Kazaları Sorununa Ergonomik Yaklaşım». İş Kazalarını Önleme Semineri. MPM Yayınları: 261. Ankara. 1982, s. 66.
- ILO. Çalışma Yaşamının Uluslararası Kuralları. Demircioğlu Matbaacılık. Ankara. 1989.
- İSGÜM. İsgüm Bülteni. Sayı: 6. Ekim 1988.
- Karabay, Macit. «Bir Kusur Bilirkişisi Gözüyle Türkiye'de İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sorunu». İş Kazalarını Önleme Semineri. PMP Yayınları: 261. Ankara. 1982.
- Kocaoğlu, Emre. «İş Kazalarının Önlenmesi Konusunda İşçi Görüşleri». İş Kazalarını Önleme Semineri. PMP Yayınları: 261. Ankara. 1982.
- Külahçioğlu, Gürdal. İş Güvenliği. Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Basım Ünitesi. İzmir. 1984.
- Öcal, Tezer. Bulmuş, İsmail. Oktay, Erkan. Törüner, Mete. Küçük Sanayi İşletmelerinin Konumu, Önemi ve AT'ye Girerken Karşılaşılabilecek Sorun ile Çözüm Yolları. Yayınlanmamış bir çalışma. Ankara. 1989.
- Özçer, İsmail. İlgaç, Nurdan. «İşçi Sağlığı-İş Güvenliği-Ergonomi-Türkiye Gerçeği». 2. Ulusal Ergonomi Kongresi. MPM Yayınları: 379. Ankara. 1989.
- Özdamar, Serpil. «İş Kazalarının İş Kollarına Göre Dağılımı ve Maliyeti». İş Kazalarını Önleme Semineri. PMP Yayınları: 261. Ankara. 1982.
- Petrol-İş, İşyerlerinde Tüklenen Yaşam, Petrol-İş Araştırma: 10. Doğan Kardeş Matbaacılık A.Ş. İstanbul. 1986.
- Petrol-İş. Petrol-İş 86. Araştırma: 13 Yazın Matbaacılık. İstanbul. 1987.
- Petrol-İş. Petrol-İş 87. Yayın: 19. Turan Ofset. İstanbul. 1988.
- Petrol-İş. Petrol-İş 88. Yayın: 23. Çiftay Matbaacılık. İstanbul. 1989.
- Petrol-İş. Petrol-İş 89. Yayın: 25. Papirus Basım. İstanbul. 1990.

- Poyraz, Gülistan. «İş Güvenliği ve Önemi». İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu. 4-10 Mayıs 1987. Ankara.
- Sabancı, Alaettin. «Ergonomi ve Tarihsel Gelişim». 2. Ulusal Ergonomi Kongresi. PMP Yayınları: 379. Ankara. 1989.
- «Hukuk Açısından İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği». İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu. 4-10 Mayıs 1987. Ankara.
- Taylan, Bahattin. «Küçük Sanayi İşletmelerinde İş Kazaları». 2. Ulusal Ergonomi Kongresi. MPM Yayınları: 379. Ankara. 1989.
- Topçu, Bahri. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Mevzuatı. Şeker-İş Yayınları No: 58. Ankara. 1988.
- Üresin, Erdal. «İş Kazalarıyla Meslek Hastalıklarının Hastalık Sigortası Açısından Değerlendirilmesi». İşçi Sağlığı Ve İş Güvenliği Sempozyumu. 4-10 Mayıs 1987. Ankara. s. 84.